Sri Sharada Peetham, Sringeri
MANUSCRIPT PRESERVATION CENTRE

A/C. NO.	NEW	194	OLD	178
FOLIO	196			

TITLE

1. पंचलक्षणीटीका ।
2. अवयवमूल ।
3. पंचलक्षणी ।

అథాంగదాం

అనావచ్ఛిన్నవృత్తిప్రతియోగితాభావస్యానవచ్ఛిన్నవృత్తిత్వాభావస్య వృత్తిత్వసామాన్యవిరహ ద్రవ్యత్వాద్యా
పేక్షయా ద్రవ్యలక్షణాకృత్యస్య స్మృతేత్వాదావ్యాప్త్యాపాదనేష్వ విశేషాభావేషు తత్ప్రకారేణ అత ఏవోక్తం ద్ర
వ్యత్వాభావత్వాదికత్వం ఏతావతా విశేషణాంశే విధేయత్వం ప్రతీయతే అథాత్యంతాభావాభావత్వం ప్రత్యక్షం
గతా విశేష్యత్వం బుద్ధేర్నాస్త్యయం వచనం అత్రాపి యత్నలక్షణాసంయోగాదిలానాం చ్యో [illegible] భావ
సంత్రభావాత్ స్వరూపవిశేషప్రతియోగితాభావాత్ తత్త్వవిలక్షణాసంబంధేయస్తాన్వితోయస్య
స్వదవృత్తిత్వమిత్యేవ ధర్మః తత్రత్యానాం ధర్మాణాం యత్వదాధారవిశేషాణాంతే స్వత్రదానాం వృత్తిప్రతియోగ్యతా
ధమత్వశబ్దానాం దే[redacted]పేంపోంస్తృత్రే స్వరూపసంబంధః తాందివిత్వక్తిరేవ అత్ర స్వరూపాద్యాన్యః తాందమతా
నాధేయానాం స్వవృత్తిత్వమితాం స్వంచాత్రధాః అప్రతియోగ్యపేక్షాత్ స్వరూపమాదిత్వాదీనాం ప్రత్యాదిసత్త్వాభావ
స్యసంయోగసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకవత్స్వసంబంధాభావ స్వాద్యాసత్త్వే న స్వత్వాభావాత్‌॥
తాదాత్మ్యాభావాస్తు స్వరూపం ఉపలక్షణీ స్వభావ స్వరూపవిశేషప్రకారేణ చవత్వాదౌ వృత్తిరితి॥
స్వతిత్వ్యాభావస్య జలాదౌ స్వత్వేవ తావదవచ్ఛేదకే స్వరూపసంబంధేనాపి ప్రతియోగి స్వవృత్తిః (right margin annotation)
వృత్తి యోగ్యం (left margin note) తాం విశేషణతాయాం అప్రతిధాన స్వరూపసంబంధాభావప్రతియోగితాకత్వాదివృత్తివ్యతిరేకం
భావస్య స్వరూపపదార్థస్య వృత్తి స్వరూపసంబంధేన స్వవృత్తితావ్యావృత్తి స్వాధికరణాదిసంబంధే
లతాదిభేదాన్ సందర్భ స్వత్వప్రకారతావిశేషాదిత్యాదివృత్తిస్వరూపవిశేషసంబంధాభావప్రతి

ఇతి ధాతోః పదాంత్యస్య కేవలం సంయోగాది చతుర్దశాత్ వ్యతిరేకాదాప్తపర్యర్థః అవాప్య ప్రవృత్తి తత్రైవం వ్యవహారః ఏతదప్యత్ర
దాప్రకారదిశాలాంపద్ధతి దేశకేవలం సంయోగం సాధ్యాభావవత్తాయది ఇతి భావః సాధువన్నిత్యయోర్నిత్యనిత్య భావ్యభావవతాం
యతి కృత్య భావగతియుక్త దర్శనం దేశసాధ్యవన్నిర్ణయం యత్తద్భాధ్యభావాధికరణం తదప్రవృత్తి తస్మాదర్థః
సాధ్యతద్భావనివదప్రకారభావనవారణవదసంబంధేశసాధ్యవన్నిర్ణయం యత్ర [illegible] ప్రవృత్తి తస్మాద్
వలక్షణం తవసంబంధం సాధ్యాభావవత్తాయాం శక్తిం యత్ [illegible] తత్రసాధ్యతః సత్ర మాంతత్త్వ రుపమేవ

సాధ్యాభావవదప్రవృత్తి తస్య సాధ్యాభావవత్ప్రవృత్తి సాధ్యవత్
సన్నిత్యావసాధ్యప్రమాణం కార్యహం సాధ్యవన్నిత్యేతి ॥౧॥
సాధ్యవన్నిత్యసాధ్యాభావవదప్రవృత్తి తదేవమ్ ॥౨॥
సాధ్యవన్నిత్యేనాసాధ్యాభావవత్ [illegible] వదప్రవృత్తి తస్య [illegible] ఇత్యర్థః

వర్గత్తి

సాధ్యవత్త్వే సాధ్యవన్నిత్యేతి [illegible] చసాధ్యవన్నిత్యే యస్సాధ్యాభావవన్నత్ర వదప్రవృత్తి తస్మాదర్థః తత్రప్రయోజనం
దర్శితం దేశసాధ్యవన్నిర్ణయాంవృత్తి తావదిత్యర్థః కేతాం ప్రవాహం ఇతి నిత్యాం తయా సాధ్యవన్నిర్ణయం
యతి సాధ్యాభావాణాం శక్తిం యత్ ప్రవృత్తిమితి అభావే సాధ్యయంతాఽఽవిరోధత్రదాధి ప్రవృత్తి [illegible]
భావవద్వదప్రవృత్తాంశాధ్యావయోదర్శితత్త్వ సంబంధిత తదాప్రకారం యత్ సాధ్యవదసాధ్య [illegible]
కలాం లక్ష్యదేశ అభావపరదర్శితం తత్ర [illegible] లక్షణం కర్తవ్య సర్వతాదికాశ్రిత దాది ప్రవృత్తిభావవత్ప్రమితి [illegible]

కాలిక సాంధర్భాప్త్య కసావచ్ఛిన్నా వాః ఘటాం. తత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకసంబంధేన సాంధర్భాభావవత్తవం వి
ష్ఠేన యత్కించన సంబంధేన యత్సంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక సాధ్యాభావ వసాధ్య [illegible]
కవత్త్వః అథ సమవాయేన ప్రమేయం యత్తావచ్ఛిన్న సంయోగ కత్వ [illegible] ప్రమేయం [illegible]
దీహింతు కద్వౌ కాలికసంబంధస్యావితత్సంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక [illegible] ఘటాం. తత్ప్ర
మేయః ఘటాం. తత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదక సాంధర్భాభావవత్త్వ [illegible] సంబంధేన
త్రః సాంధర్భాః ఘటాం. తత్ సమవాయ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకసంబంధ [illegible] యం [illegible] కాలిక
సంబంధావచ్ఛిన్న [illegible] ఘటాం. తత్ప్రతియోగితా యత్ [illegible] దావేవ
తాదాత్మ్య కసంబంధస్య [illegible] సమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక [illegible] భావా
త్మక సమవాయ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకసంబంధ [illegible] ప్రమేయం [illegible] భావావ
కాలికసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక [illegible] ప్రమేయం [illegible] సాంధర్భత్వ
తత్ ఘటాం. తతా [illegible] ప్రమేయం [illegible] సమవాయ ప్రతియోగితావచ్ఛేదక [illegible] కాలికసంబం
ధేన [illegible] ఘటాం. తత్ప్రతియోగితా [illegible]
భావ [illegible] ప్రమేయం [illegible] సమవాయ ప్రతియోగితావచ్ఛేదక కాలి
కసంబంధ [illegible] అసమవేత ప్రమేయం [illegible] సమవాయసంబంధా
వచ్ఛిన్నప్రమేయం [illegible] ప్రతియోగి [illegible] ప్రమేయం [illegible]

సంబంధేన

యోగానితాం కేషాంచిద్వృత్తీనాం [illegible]

[illegible]

గదా.

అథైవం తాదృశప్రతియోగితాయాం స్వవృత్తిత్వవిశేషణాభావే తల్లాభః తదవచ్ఛేదకఘటాభావీయ స్వరూపా
వాదితాదృశతాదాత్మ్యఘటఘటాభావ తాదృశసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాదాత్మ్యసంబంధేన
ఘటతావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకఘటత్వేన ఘటతావచ్ఛిన్నాభావీయస్వరూపావృత్తితయా ఘటాభావప్రసక్తి
పటతాదాత్మ్యస్య వృత్తి నియామకత్వాభావాత్ అసంభవాత్ ఘటత్వస్వరూపసంబంధావచ్ఛిన్న సంబంధావచ్ఛిన్న
ప్రతియోగితావచ్ఛేదకసంబంధేన సంబంధావచ్ఛిన్నావృత్తేః ఏవం తాదృశసంబంధావచ్ఛిన్న
తాదృశసంబంధేన సంబంధవద్భిన్నవృత్తిత్వాభావ ఇత్యత్ర ఘటత్వాదికమపి వాచ్యం
ఇతి వాచ్యం ఘటత్వాదికస్వరూపవిశేషణాభావ సమానాధికరణతదవచ్ఛిన్నతాదాత్మ్యవృత్తిత్వవిశిష్టాభా
వసంబంధాప్రసిద్ధ్యా తాదృశప్రతియోగితాయాం తాదృశప్రతియోగితావచ్ఛేదక
సమానాధికరణసంబంధవద్భిన్నవృత్తిఘటత్వాదేః సంబంధాభావ ప్రసిద్ధ్యసంభవాత్ తాదృశవిశేష
తా. ణతాయామపి సవిశేషణతయా సప్రతియోగికత్వేన ఘటత్వస్వరూపసంబంధాభావవిశిష్ట సంబంధ
వృత్తి. స్వరూపప్రతియోగితా ప్రసిద్ధ్యా తద్ఘటత్వాదిసంయోగిత్వ సవిశేషణ
తావచ్ఛేదకసంయోగాద్యభావేన సంయోగ సమవాయత్వాభావాదయత్వా
ద్యాభావ సంబంధతా సాధ్యత్వాభావ సమవాయసంబంధ స్వరూపసంబంధ స్వరూపప్రతి
యోగితావచ్ఛేదకసంబంధతయా తాదృశసంబంధేన సంబంధవద్భిన్నవృత్తిత్వ తాదృశస్వరూపాది

యదవచ్ఛిన్నవృత్తిత్వసంయోగాభావ సంయోగిత్వ ఇత్యత్ర తల్లక్షణ ప్రతి
ధార. తః సద్గుణాదావ్యాప్తిః ప్రకృతలక్షణే తల్లక్షణ సద్భావ తత్త్వ ఇత్యుక్తం

[illegible]

అత్ర కంబోః ద్యాం సాధ్యవత్త్వప్రకారకం వా కాం ధిత్రయం విషయతాసంబంధేన సాధ్యవత్తా కాం తత్రైవ మో
క్షతాం వాచ్యే దర్శనాం బంధే ర్వాక్యే కుమి తత్త్వ వయు కాం వ్యప్తి శబ్దేన సాధ్యవ్యా పాం వవత్త్వ తత్ర సంఘః సా
ధ్యవ్యాప్తే ద కాం వ్యాప్తి ద్వికాం పలాంశు తే తత్ర తాం సాధ్యవత్త్వ తేత్ర తత్త్వవ్యాప్యాం వవత్త్వ త్త కాలకే
శేషలాంతాం సకసాం ధ్యంఛి సం క్షాం కాలే మింవవి శాం వ్యాప్యా వసంబంధ వయాం విశే విశిష్టాం వృ
ఉక్త్ర రూపేణా విశేషణాం తాం విశే [illegible] హంబి సాంసంబంధ తాం యాం అవాంతా ప్రవాం గి
కతయాంత దాత్రాణా వాచ్యాంవ సంబంధవిదయతాం వ్యాప్తి ఘటకతా వయాం వ్యాప్తి వరంతు
యాం దూశే సాంధ్యవత్త్వ వయాం దూశే సంబంధే తాం వసంబంధ తయాం తత్ర సాధ్యాం వ్యాప్తి
ఘటకసాంత సంబంధ ద్వారా చయాం ఉక్తదశే తేత్ర తాం కృతం యాం దృశే తత్ర సాధ్యవత్త్వే సంబంధేన
తత్ర కుమి సాధ్యాం వ్యాప్యాం వాం వత్తే తాం వ్యాప్తి సంబంధేన తత్తత్వ తేం కే విమాతా చిక్త్వా
వత్తతా విషయాం సంఘ సాంధత్త్వం వాం వాక్యేతి ॥ ॥ రాంవ ॥ ॥ రాంవ ॥ ॥ రాం ॥

= ॥రామ॥ నవిత్త్వ వ్యావృత్తి ప్రతియోగ్యవృత్తి హేతు సాధ్యం సాధ్యాభావ ఇతి నియమ ఉపేయః అన్యథా [illegible]
= మహత్త్వ సాధ్య వ్యాప్తి జాతిమాన్ సత్త్వ తత్ప్రాప్తి తాప్యదాం సాధ్యాభావలాంఘవా సే తత్ప్రయుక్త –
= తాప్యజ్ఞాన వక్త వే సాధ్యాభావా వచ్ఛిన్న సాధ్యసాంత్వ కతయాః తాం ప్రతి ప్రసంగా ద్యుం ఉక్తం =

షయతవరూంవసాంధ్యాంళ్యాం వసవృత్తి బద్యాంభసంయోంగాభావ్యం [illegible] త్వంసుకాంతావిదితాత్కాం
అవాంభిప్రేతకవకాంశాందిరిచెత్తు ప్రతియోంగితాంయాం ంసవక్షేత్తాంవావైశేకాంభికసంబంధాంపచ్ఛిన్న
ప్రతియోంగితాకఅకాంశ [illegible] యాంవాంచాంవాకాంసాం దిళఅమ్మాతాంచాంవకాంవృత్తి దువాంగకతాంకత్తాం
దృశసాంధవసాంతః కాంభికసంబంధాంపచ్ఛిన్నాంవ్యాంవ్రైశికవిశేషణంతాంసంబంధాంపచ్ఛిన్నత్వ
బ్యాంవసవృత్తాంధృశసాంధవభాశాంవతంయాంద్వైశికవిశేషణంతాంభంబంధనావసాంధవికతాంబత్త్ర
విరోంగితాంవచ్ఛేదకసంబంధతాంవచ్ఛేదకసంబంధకఅకాంశ [illegible] యాంవయంతసాంధ్యాంభిమాంవస్య
సాంధవవచ్ఛిన్నకాంతేపాం తుసుత్తిచవృత్తేః ప్రతియోంగితాయాంసవక్షేతవకవిశేద్వైశికవిశేషణం
తాంయాంఅకాంశ [illegible] యాంవక్షేత్తాంధవకయాంబత్త్రవియోంగితాంవచ్ఛేదకసంబంధతావిరహాం
వాంవత్వకవకాంవాంక్ కవసాంధవకయాంబతవక్షేత్తప్రతియోంగితాకవేశిసాందాంవ్యాంపవదో
పాందాంద్వైయధర్మాంఅణ్యాంవాం తరక్షేత్తప్రతియోంగితాంయాంసాంధవకయాంబతతవవిరహాంత్తి
వతదాభావవృత్తిలిపాంవవ్యంసవవకాంధర్మావచ్ఛిన్నాంకవేశకసాంధ్యాంభవాంవక్షేత్తసాంభియప్రతి
యోంగితాంవచ్ఛేదకసంబంధికసాంధ్యాంభాంవవత్తకతేశధర్మావిశకతవవచ్ఛేద్వైయధర్మాంవకాంశాం
తాందృశసంబంధికసాంధవవచ్ఛిన్నవృత్తితవకాంప్రతివేశసాంధవవచ్ఛిన్నవృత్తిత్వాంతాంతరపాతి
పాంతాంతరకాంభిసవవృత్తిత్వేతాంవాయః॥ ॥ ॥ రాంపు॥ ॥ రాంపు॥ ॥ రాంపు॥ ॥

*పాం

౨ తదాన త్వసం ఘటపత్వవదికాలాంపది టేనాన్యదాంతాపౄత్సు ప్రత్ర సమ్యక్త్వం యఘటిత పరత్వం పరాసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతి
యోగితాక జన్యతావచ్ఛేదకత్వ సంబంధేన తుల్యాంతం అవాపౄప్త ప్రత్యాసాం దూరపక్షిఘ్ని కార్యతావచ్ఛేదక సంబంధే
న ఘటత్వప్రాప్తి కేసరి జన్యతాపదియాం పాంభాంవస్తుతే సంబంధేనసుఖాదావధికరణే సౌదాపత్సు
(ప్రకృతే: అపూర్తి)

కార్యతాంశం త్వయోగాద్యాప్రాంశసంఛిన్నతోనైశయాంతం భావాద్యాంశాం ధ్వసదితి ॥ ౧ ॥
సాధ్యపర్యాప్తియోగినిష్ఠకారణ్యత్వం సామానాధికరణ్యం ॥ ౨ ॥

వివృతి: అపూర్తికాలాంపది ఘటపదివృత్తితాదృశసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకసత్త్వాభావాదిసా
ధ్యకేషు తత్తాపదిహంతాపవాప్తిష్ఠసంయోగానాంభాంవస్తుయోః వ్యాప్యవృత్తిత్వయో: ప్రతియోగితా పాఠ్యాప
సాం అధికరణాపప్రతియోగినిష్ఠం అధికరణ్యయోం వహ్నేః సామానాధికరణ్యాదాదృశతి లక్షణపరిష్కృతి ౨
సాధ్యకస్థలే వ్యాప్తత్వలక్షణత్వం తరపునః కారయతి కసూక్ష్మదాంచితి

శ్రీ

సంబంధాభావవత్త్వాదిత్యసంబంధాభావత్వావచ్ఛిన్నాధికరణం విశిష్ట [illegible] యంతే ఘటత్వావచ్ఛిన్నసత్త్వాభావవాన్ ఘట
నంత్వాదిత్యాదౌ విశిష్టసత్త్వే ఏతత్ప్రతియోగి సంబంధాభావసత్త్వే ఘటాభావస్య ఘటే ప్రవృత్తిః ఘటే ఘటత్వావచ్ఛిన్నసత్త్వా
భావాంశే ప్రతియోగి తత్ [illegible] తాదృశాభావత్వావచ్ఛిన్నాధికరణం తాదృశ ప్రవృత్తిమత్తా అప్రతిబద్ధ
ఘటత్వవద్ఘటస్య సంయోగేన ప్రతియోగితాభావవాన్ [illegible] త్వాదిత్యాదౌ వ్యాప్తిః ఘటత్వవద్వ్యాప్య వృత్తి తయా
తద్వ్యక్తి ప్రతియోగితాభావవద్ఘటే ఘటవత్వే ప్రతిఘటే సంయోగేన సత్త్వేన సంబంధాభావస్య హేతుత్వాధిక
రణే వ్యాప్తిః తద్వ్యక్తి సంబంధాభావవత్త్వేన వసంబంధావచ్ఛిన్నవృత్తితయా హేతుతయా అప్రసిద్ధిః అతః
ద్రవ్యత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితా సంయోగసంబంధాధికరణవ్యక్తి ప్రతియోగిత్వసంయోగాధికరణవ్యక్తి సంబంధ
ధాభావస్యాభావసాధ్యకః ఇత్యాదౌ తత్ ప్రత్యక్ష వృత్తి సంయోగాభావస్య వృత్తి సంయోగాభా
వ సంయోగపద ద్రవ్యత్వావచ్ఛిన్న వృత్తి సంబంధ త్వాద్వ్యాప్తిః సమానాధికరణస్య ఘటసంయోగాత్
ప్రతియోగితాభావ ప్రతియోగిత్వతదభావవతాం తదా సమవాయేన ద్రవ్యత్వవిశిష్టత్వాత్ [illegible]
యోగినిరూపితాభావసంయోగేనాభావస్య అధికరణే తత్సంబంధావచ్ఛిన్నవృత్తి సంబంధే సర్వ
త్రైవాభావవ్యాప్తిః ఏతదభిప్రాయేణ అనుమితౌ సాధ్యసమానాధికరణ్యాదినా ఇదం విశేషణ ఏతదభావః సాధ్య
రణే అతః సమవాయ సంబంధావచ్ఛిన్నవృత్తి ప్రతియోగిత్వం సంబంధావచ్ఛిన్నవృత్తిత్వే ప్రతియోగి వృత్తి తత్
రూపాభావత్వం సంబంధాభావస్య సంబంధాభావవత్త్వేన సాధ్యసంబంధాభావసామానాధికరణ్యం ఇతి తత్సిద్ధమ్

తిసంయోగాద్యా

ధర్మావచ్ఛిన్న

గదాధరీ
౮

సత్వ
అత్ర సాధ్యాభావవతి సాంకల్ప్యవిశేషణే ఏవ సాంధ్యవతి విశేషణం వా వృత్తిత్వసంగ్రహతే అత్ర సాధ్యాభావవత్త్వయోశ్చ తయోస్తత్త్వా
తత్త్వవిసాధ్యాభావవత్త్వం విశ్వవ్యక్తిత్వ ఇదం భావవత్త్వ ఇయం నిరూపితం తాదాత్మ్యాత్ వృత్తిత్వం చ తత్ర సద్గ్రహే లక్షణే సవ్యస్యంయసంబంధ
౫౩ తాందత్తస్య ధిత్వతద్భావే స్వీకృతే తత్ర సాధ్యాభావవతి సాంకల్ప్యవిశేషణం అత్ర భ్రమితం తద్విశేషణం ప్రసాధ్యాభావవతి సాంకల్ప్యవిశే
షణే సత్వే వివక్షితే సాధ్యాభావవత్త్వం తద్వ్యాప్యభావవతి వ్యాప్తిరాం కథనం సాంధ్యసాంకల్ప్య త్యయోర్భవ్యత్వే సంయతత్ర సాంకల్ప్య
విశేషణే తద్వ్యతిరిక్త సాధ్యాభావవతి వర్తితే సంబంధే సత్త్వే అవ్యాప్తిః సాధ్యసాంకల్ప్యవిశేషణం సత్త్వం తాం వితవత్తత్ర సాంధ్య
త్వం తాంభావవత్త్వయోస్తత్త్వ ఇదం తు సత్త్వే తాదాత్మ్యం సంబంధేన వృత్తిత్వం నిరూపితం సంయతం కం తత్ వృత్తిత్వం సాధ్యాభావ
వతి సాంకల్ప్యవిశేషణే సత్త్వే సాధ్యసాంకల్ప్యవిశేషణం తద్వత్త్వతాత్పర్యాం తత్ర సంబంధే తద్వ్యక్తి సాంకల్ప్యత్వం తత్ర విశేషవత్తాస్య
తం తాం తద్వసాధ్యాభావవతి సాంకల్ప్యవిశేషణం సత్త్వవద్వసం సత్తేతాదా తత్త్వ దర్శనీయం వివేచనం తత్త్వ తత్త్వసాంకల్ప్య సాధ్యే
విశేషణం తద్వ్యవసాధ్యాభావే సాధ్యతాంవద్వి దర్శనం వ్యత్తి తత్త్వ నిరూపితా సాధ్యాభావే విశేష సాంకల్పం తత్సాధ్యవత్త్వం భావేయ
తం తాం విచారము మంవత్తత్త్వ దర్శనీయం తత్ సంధ్యసాధ్యాభావవత్త్వ చ భావే స్వయం తు తత్త్వసాంధ్యతాం వద్విదర్శనం వ్యాప్తిత్వమో
నితాం మోం తాం భావే మోం తత్త్వ తాం ఇత్యుక్త సాధ్యాభావవతి సాంకల్ప్యం విశేషత్వసాధ్యాభావమోం తాం వతాం వ్యాప్తి విశేష ఇత్యాద
శవి కల్పః త్రితియే తవ భావ్య వస్తు తద్వతి సాంతం సాధ్యాభావే సాంకల్ప్యవిశేషణేఽభావ మతాం కవి త్రితయ ద్రవ్యం సాధ్యతాం వద్విదర్శ
దర్శనం తత్సంయోగ సంబంధాభావవత్త్వ ప్రతియోగితాం సకల సాధ్యాభావాధికరణం సంబంధ విశేషస్య తత్ ప్రయోగం సత్య
తాం విశ్వ గదాం సంయుక్తతాం వద్విభావాం నిరూపణాం వ్యక్తివిధానం ప్రత్యక్ష తత్త్వ సహస్రం తత్ర సాధ్య విశ్వ మోం దర్శ
సాంధిత్యతాం సాధ్యతాం వద్విదర్శనం తస్య రూపసంబంధాభావ ప్రతియోగితా నిరూపితాం సత్త్వ వృత్తితా వద్విశేష భావ
సాధ్యత్వ ది వస్తు మాత్ర వృత్తి తయా సకల సాధ్యాభావాధికరణ వృత్తి సాధ్యాభావ వృత్తిత్వ తత్ తు సంబంధి సాంకల్ప్యవిశేషణం
వ్యాపకం॥ ॥రామచంద్రాయనమః॥ ॥రామచంద్రస్య నవనాం ఇతి యసాం వ్యాప్తికం॥ తర్కం రామ నామ॥
౮

ఇదం తదపి ద్వయం ప్రత్యక్షవృత్తిసంయోగానాం భావే స్వగుణోద్ధారే స్వప్రత్యయతే అభావస్య ప్రత్యక్షవృత్తిసంయోగానాం తత్ప్రకారకత్వం
విషయతాద్యవృత్తిభావాభావసంయోగానాం ద్రవ్యభావత్వం కల్ప్యతే అనంతగుణద్రవ్యాధికరణేషు సంయోగానాం భావకల్పనాయామపి
భావవైశిష్ట్యాభావేన సంయోగానాం ద్రవ్యభావత్వకల్పనే లాఘవాత్ ఏవ సంయోగానాం తత్ప్రకారకత్వం విషయతాదాభావే ప్రత్య
క్షసంయోగానాం [redacted] ద్రవ్యాణాం సంయోగానాం భావత్వం కల్ప్యతే తత్ర ప్రత్యక్షసంయోగాభావ ఇతి వాచ్యం తథా ప్రత్యక్షాభావా
నాం నను ఏవం తత్తయా భేదాభావ ఏవ ప్రత్యక్షవృత్తిసంయోగానాం భావసంయోగానాం ప్రత్యక్షవృత్తిసంయోగానాం భావతయోర్భేదస్య ప్రత్యక్ష
గానాం అద్వైతం ప్రత్యక్షత్వాభావాత్ పదార్థానాం ప్రత్యక్షత్వాభావాత్ కల్ప్యానాం ప్రత్యక్షవృత్తిప్రత్యక్షత్వాభావో కల్ప్యతే అభావస్య
ప్రత్యక్షవృత్తిప్రత్యక్షత్వాభావసంయోగానాం భావత్వాత్ ఇతి కల్ప్యానాం ప్రత్యక్షవృత్తి ప్రత్యక్షత్వాభావసంయోగాదిషు

తంత్రేణ ద్వయ [redacted] ప్రత్యక్షప్రత్యక్షాణాం భావవృత్తిత్వేనాం వాప్తిరిత్యాహ సకలసాంఖ్యశాంఖ్య

సకలసాంఖ్యవైశేషికన్యాయభాష్యప్రవృత్తియోగానిర్ణయం॥ ॥రామచంద్రాయ నమః॥

భా[redacted]త సాంఖ్యవైశేషికార్థద్వయం॥ ॥రామచంద్రాయ నమః॥ ॥రామచంద్రాయ నమః॥ ॥రామ॥

త్రితయభావత్వం ఇదమపి ద్రవ్యవిశిష్టత్వమేవ తద్ధికరణే భిన్నానాం భావభిదానామిదం సర్వేషాం సంయోగానాం భావత్వకల్పనాయాం
ద్రవ్యగుణకర్మాణాం తత్ప్రతియోగిత్వ విశేష్యతా [redacted] సంయోగత్వే వాచ్యం విశేషణానాం ప్రత్యక్షత్వాద్ద్రవ్యభావత్వకల్పనాయాం
విశిష్టప్రత్యక్షం తావదితి తేన తేషాం విశేషణానాం అధికరణానాం ప్రత్యక్షత్వాదిః అప్రత్యక్షత్వే ఏతదభావవాదే తత్ప్రసంగభావే సంయోగానాం ద్రవ్య
విశేషణానాం తత్ప్రసంగాదధికరణే ఏతదభావానాం అధికరణానాం సద్వివేచనాదీనాం భిన్నసత్త్వవిచారే సజాతీయప్రవృత్తిధర్మాణాం విశిష్టే వైశేషికద్వయ
పరిష్కృత విశేషణానాం యోగః ప్రతియోగిప్రవృత్తిర్వైశేషిక భిన్నసత్త్వవిశిష్ట[redacted]తే వైశేషికానాం సమానం సంప్రదాయానాం సంప్రదాయదర్శినః
సాంఖ్యమతానాదివాదద్వయమతస్య విశేషణానాం మతాంతరః॥ ॥రామచంద్రాయ నమః॥ ॥రామచంద్రాయ నమః॥

౫ శ్రీ ... ప్రతియోగ్యనధికరణ వృత్తిత్వం తథాహి

సాధ్యవ్యాప్యత్వ ... సాధ్యసామానాధికరణ్యస్య హేత్వభావే ప్రతియోగ్యనధికరణ ... తదర్థః యత్ర హేత్వభావే ప్రతియోగి
నైయధికరణ్య ... సాధ్య ... సంయోగః ... సాధ్యవ్యాప్తిహేతుః ... ప్రతియో
గి ... సంబంధ ... వృత్తిత్వ ... తథాహి ... తద ... ప్రతియోగ
... వృత్తిహేతుః ... ప్రతియోగ్యనధికరణ ... ప్రతియోగినైయధికరణ్యం
ప్రతియోగ్యనధికరణవృత్తిత్వం ... వృత్తిత్వ ... తథాహి ... సాధ్యాభావ ... ప్రతి
సాధ్యవ్యాప్తిః ... ప్రతియోగ్యనధికరణవృత్తిత్వవిశిష్ట ... సాధ్యాభావాధికరణేషు ... ప్రతియోగ్యధికరణ
వృత్తిత్వవిశిష్టః ... ప్రతియోగి ... సంయోగ ... సంయోగా
ద్యధికరణ ... వృత్తి ... సంయోగ ... సాధ్యాభావ ... అధికరణ ... సాధ్యవ్యాప్తి ...
... సంయోగ ... సంయోగ ... సాధ్యాభావ ... సాధ్యాభావాధికరణ ... వృత్తిత్వాప్తిః
ప్రతియోగ్యనధికరణ ... సాధ్యాభావాధికరణ ... ప్రతియోగ్యనధికరణ ... ప్రతియోగ
... సంబంధ ... సంబంధ ... ప్రతియోగ్యనధికరణ ...
... అధికరణ ... సంబంధ
... సాధ్యాధికరణ ... వ్యాప్తిః ... సాధ్యాభావాధికరణ ...
... సంబంధ ... ప్రతియోగ్యనధికరణ ... వ్యాప్తి ...
... ప్రతియోగి ... సంబంధ ... సంబంధ ... ప్రతియోగి ... సాధ్యాభావ
... సంబంధ ... ప్రతియోగ్యనధికరణ ... వ్యాప్తి ... ॥ ॥

౨ = ... ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] ॥ ॥ [illegible] ॥ ॥

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ॥ [illegible] ॥ ॥ [illegible] ॥

ఘటత్వాభావో ఘటో నాస్తీతి అపి శబ్దోక్తసంబంధావచ్ఛిన్నాభావే ప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక వైయధికరణ్యం ఇతి శేషః యత్తు ఇతి
ఘటత్వేతి ఇతి విశిష్టసత్త్వాభావాత్ ఘటత్వాభావో ఘటత్వాధికరణే సంబంధావచ్ఛిన్నాభావప్రతియోగితా సంబంధేన ప్రతియోగితావచ్ఛేదకానవచ్ఛిన్నాత్ నిరుక్తిః అ
త్ర సంబంధావచ్ఛిన్నాభావో ఘటత్వాభావో అప్రసిద్ధః తత్ర ఘటత్వాభావ సంబంధః సంభవః తత్రాపి ఘటత్వాభావ సమవాయసంబంధేన ఘటాభావ
ఇతి తద్ధర్మాత్ తత్ప్రతియోగితావచ్ఛిన్నం సంబంధావచ్ఛిన్నాభావ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న సంబంధేన అవచ్ఛేదక
కావచ్ఛిన్న ఇతి అర్థః ఘటత్వాభావో వృత్తిప్రతియోగితా వైయధికరణ్యే ప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వ విశిష్ట ప్రతియో
గిత్వం సంబంధావచ్ఛిన్నత్వం విశిష్టసత్త్వాభావాత్ సామాన్యలక్షణాయాం విశిష్టసత్త్వాత్ అర్థః ప్రతియోగితా సంబంధావచ్ఛేదకావచ్ఛి
న్నత్వవిశిష్ట ప్రతియోగితా సంబంధే తత్ర ప్రతియోగితా సంబంధావచ్ఛిన్నత్వ విశిష్టసత్త్వాభావాత్ విశిష్టసత్త్వాభావాత్

ఘటత్వాభావో ప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రతియోగితావ[illegible]ధికరణవృత్తి ప్రతియోగితావచ్ఛేదక
సంబంధావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న సంబంధావచ్ఛిన్నాభావ విశిష్టసత్త్వాభావాత్ నిరుక్తిః విశిష్టసత్త్వాభావాత్
[illegible] సంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితా సంబంధేన అవచ్ఛిన్నాభావ నిరుక్తిః॥ ॥ సామాన్యలక్షణా ॥ ॥

ఘటాభావో ఘటవృత్తి ప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రతియోగితా వ్యాప్యత్వం ప్రతియోగితావచ్ఛేదక విశిష్ట ప్రతియోగితాక అభావ
సంబంధేన ఘటత్వాభావో సంబంధావచ్ఛిన్నాభావ ఇతి అర్థః ఘటత్వాభావో ప్రతియోగితా వచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న
వైయధికరణ్యం వృత్తిత్వం సంబంధేన ఘటత్వావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న వైయధికరణ్యం ఇతి విశేష ప్రతియోగితా అవచ్ఛేదక సంబంధ
సంబంధావచ్ఛిన్నత్వ విశిష్టసత్త్వాభావాత్ ఘటత్వావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న వృత్తి అధికరణే సంబంధవృత్తిత్వం సంబంధేన ప్రతి
యోగితాయాం ఘటత్వావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న వైయధికరణ్యం ఇతి తత్ర సంబంధేన ఘటత్వావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న వైయధికరణ్య ఇతి శేషః
సంబంధావచ్ఛిన్నాభావ ప్రతియోగితా సంబంధేన ఘటత్వావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధికరణ వృత్తిత్వ విశిష్ట ఘటత్వాధికరణతా సంబంధేన

సభా౦

౧౧ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ॥ ॥ [illegible] ॥ ౧౨

అథ వహ్నివ్యాప్యత్వే హేతుత్వాభావవత్ప్రతియోగికసకలసాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వాభావసంబంధేన వహ్న్యభావాదిభేదప్రతియోగి
నానాసాధ్యాభావవల్లక్షణం సంసర్గతయా హేతుతావచ్ఛేదకసంబంధేన ప్రతియోగితానిరూపకాధికరణవృత్తిత్వసాధ్యాభావాది
విశేషణ సంబంధాంతరాత్ ప్రతియోగితానిరూపకవ్యాప్యత్వాభావసాధ్యాభావతాదాత్మ్యసంసర్గసంబంధేన హేతుత్వప్రతియోగి
తాదాత్మ్యహేతుతావచ్ఛేదకసంబంధేన వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నయా వ్యాప్త్యా ప్రసిద్ధే దహన హేతుతాభావప్రతియోగితాయా ఏవ అ
ంధః సాధ్యాభావవత్త్వ విశిష్టాధికరణసంబంధేన యత్తత్ప్రతియోగిత్వాత్ తదధికరణవృత్తిత్వాభావ వదవృత్తిత్వ
త్వే సంబంధేన హేతుతావచ్ఛేదకసంబంధేన విశిష్టలక్షణసమన్వయః సంబంధావిత్ యత్ర సాధ్యాభావాధికరణ
నిరూపితసంసర్గాభావాదిసకలావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకసాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వతయా అవచ్ఛేదకలక్షణ
సంసర్గాభావత్వేన సాధ్యాభావవత్తయా హేతుతావచ్ఛేదకసంబంధేన వృత్తిత్వసత్త్వేన హేతుసాధ్యాభావత్వే
సకలసాధ్యాభావాధికరణవృత్తిత్వం విశిష్టసంబంధేన సాధ్యాభావాధికరణసంబంధేన హేతుసమనియతత్వం
సంబంధవృత్తిత్వాభావత్వసాధ్యాభావాభావవత్తయా ప్రసిద్ధసంసర్గేణ విశిష్టవహ్నిమత్త్వే తు వహ్న్యభావ
ఉక్తవిశేషణాభావవత్త్వే తు హేతుతావచ్ఛేదకసంబంధేన ప్రతియోగితానిరూపకాధికరణవిరహవిశిష్టవ్యాప్తత్వాభావ
సంబంధేన తాదృశవిశిష్టాయా వ్యాప్తేః కేవలాన్వయిత్వే సాధ్యాభావాధికరణసమ
తదభావప్రతియోగితానిరూపకాధికరణత్వాభావవత్తయా ప్రతియోగితానిరూపకాధికరణత్వేనాన్వయాత్
ప్రసంగాభావాదితి అత్రైవం యత్ర వహ్న్యభావాభావవిశిష్టసాధ్యాభావవత్వం సాధ్యం వహ్నిమ
ద్భావసాధ్యవహ్న్యభావాభావేన తు తత్ర వహ్న్యభావాభావపి సకలసాధ్యాభావవత్త్వం తదనన్వయాత్ తత్ర వహ్ని
१३२

౨౦౦ =హేతుం తావదుదకాన్ వహ్నిక్షుసాధ్యసాధనం తద్ధేతు ధూమరణాద్యభిన్నస్థలే ధూమత్వావచ్ఛిదకధూమం తు తాం వహ్నిదర్శ-వత్త్వమితి సాధ్యా-
=భావవదవర్తిత్వాదిలక్షణం వ్యాప్తిజ్ఞానే పక్షధర్మత్వాభావాదితి తయోరాశ్రయం పక్షసాధ్యపిండ రూపదితి భావః

౨౧ కేవలాన్వయిసాధ్యకాదికేవలదధికరణానాం తాం అనుపపాద్యవృత్తిత్వం సాధ్యాభావవత్ సాధ్యాభావ వతి సత్త్వాదన్య
వాక్యస్యాపి సర్వానర్థరోధికరణానాం తాద్యభావాదిత్యభావవృత్తి యోగిత్వం అవిరక్తం ఏవేతి విశేషణం తాం విశేషణాం తద్దర్శనం స
ద్భావాభావవతి విశేషణేయమితి ఏవం చేద్దూమాదితుత్వసాధ్యసాధనాద్యపేక్షితాదివ్యాదిచంతభావ్యావ సాధ్యవత్వాదిః తత్తృ
కం యావదివత్త్వాత్ప్రత్యాపలంగత స్వాభావతి సాధ్యాభావసాధ్యాభావ వ్యాపకతావచ్ఛేదకాద్యపి ఇతి చేత్ సాధ్యత్వాదిత్యేకం వి
శకః యత్ర యవదత్ర సాధ్యభావవతాం తాం ఆవశ్యక ప్రతియోగి స్వరూపేణ తత్ర దధికరణం వృత్తిత్వమేవాభావత్వ
భావవిశేషణం తయోర్లక్షణావ్యాప్తః తాదృశ సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వమితి ప్రతియోగికాత్యంతాభావః ...
ప్రకారాం తస్య అవ్యాప్తి ప్రసక్తిరితి లక్షణే సమవాయసంబంధేన ... సంభవాదితి కేచిత్ తదసంగతిరితి॥ ॥రామచంద్ర॥

౧ అనుమానస్యభావస్య ఉత్తరాభావవత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకం
పంచకం ప్రబలం లక్షణం॥ ॥రామాయ నమః॥

సాధ్యవదన్యావృత్తిత్వం సాధ్యవదన్యావృత్తిత్వం వ్యాప్తిః సాధ్యవదన్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకం తావత్ సాధ్యవదన్య
సత్వ విశిష్టసాధ్యవత్వం ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వం ... ప్రతియోగితావచ్ఛేదక ...
ప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాభావః ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతా ... యత్ర ... సాధ్యవదన్య ...
వవతాన్యతావచ్ఛేదకత్వ ప్రబలం లక్షణం అన్యాదివదవ ... లక్షణం ... సాధ్యవదన్య ...
తాదృశపదసమభివ్యాహారేణ ... ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదక ...
ప్రతియోగికత్వాదితి భావః పంచకం ప్రబలం లక్షణమిత్యత్ర ... లక్షణం ... సమాప్తం॥ ॥ ౨౧

తస్యప్రతియోగితావచ్ఛేదకసంబంధేనైవ ప్రతియోగ్యనధికరణావృత్తిత్వం విశిష్టప్రతియోగితాకాభావం తు తావచ్ఛేదకసంబంధేన ప్రకృతేపి నైవ విశిష్ట
తద్భిన్నత్వం చ ఇదం న తద్వ్యాపకతాఘటకం హేతుతావచ్ఛేదకసంబంధేన ప్రతియోగ్యనధికరణావృత్తిత్వేన తు అతివ్యాప్తి లక్షణే పక్షధర్మతాకారణమేవ
ఎతల్లక్షణే వక్తవ్యం ఏవం సకలశబ్దసప్తపదార్థానాం తయోః సాధ్య-- భావవ్యాపకత్వం తాదృశాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకసాధ్య
లక్షణే దోషః పరామర్శవిశిష్టత్వం చ తత్సాధ్యాభావవ్యాపకత్వం సాధ్యాభావవ్యాపకత్వేన లక్షణేపి యత్ర సాధ్యాభావ
ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వం సాధ్యాభావవ్యాపకతావచ్ఛేదకం తత్ర తద్వ్యభిచారిత లక్షణం తథాపి ఏవం చ హేతుతావచ్ఛేదకప్రతియోగితావచ్ఛే
దకధికరణత్వం చ వివక్షితం వ్యాపకతా లక్షణే ప్రతియోగ్యనధికరణత్వం చ వివక్షితం అభావప్రతియోగి హేతుసామానాధికరణ్యం వ్యభిచా
సప్తసాధ్యాభావవత్త్వం హేతుధర్మాభావప్రతియోగితా వ్యాపకతాభావే నిరుక్త సంసర్గావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావ
హేతుతావచ్ఛేదకసంబంధేన సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వం విశిష్టసాధ్యాభావవత్త్వం అధికరణవృత్తిసంబంధేన సాధ్యాభావ
సాధ్యాభావవత్త్వం హేతుమత్త్వం సాధ్యవ్యాపకత్వం సాధ్యాభావవ్యాపకతా వృత్తిః పర్యాప్తిసంబంధేన సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వం తు తా
వచ్ఛేదకసంబంధేన ప్రవృత్తి ప్రతియోగి సాధ్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదక లక్షణం ఏవం చ ఏవ దోషః అస్తు తావద్ధేతుతావచ్ఛేదకసంబంధేన హేతుమత్త్వ
ప్రతియోగితావచ్ఛేదకసంబంధేన తత్సాధ్యాభావవత్త్వం ప్రతిబంధకః తాదృశసంబంధేన సాధ్యాభావాధికరణావృత్తిత్వం
సాధ్యాభావాధికరణత్వం యత్ర ద్రవ్యత్వం తద్భిన్నత్వమేవ సాధ్యాభావవ్యాపకతావచ్ఛేదకత్వం ఇత్థం చ పర్యాప్తిర్వాచ్యా
ఏతాదృశం సామానాధికరణ్యం వ్యాప్తేరేకమేవ తద్భిన్నం చ జాతి సాధ్యాభావవదవృత్తిలక్షణం సమన్వయః ఇత్థం చ ఏతదప్యాహ
నాస్తి సంయోగసామానాధికరణ్యం సంయోగసాధ్యాభావవదధికరణావృత్తిప్రతియోగి సంయోగసాధ్యాభావత్వం తథాప్య
ఇత్యాకారకసంయోగసాధ్యాభావవద్వృత్తిసాధ్యాభావవ్యాపకతావచ్ఛేదకతావద్ధేతుత్వాత్ యో హేతుః సాధ్యాభావ ప్రతియో
గి యదధికరణావృత్తిత్వం యత్ర తాదృశాధికరణం తాదృశాభావవద్వృత్తి అధికరణావృత్తిత్వం యత్ర ఇతి తావత్ ||||

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ॥ [illegible] ॥ ॥ [illegible]

[illegible]
[illegible] ||

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] || ||రాధా||

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]